Bokanmeldelse

Engedal, Fagermoen og Sandmark (red). 2015.

Trosopplæring for alle?

Læring, tro og sårbare unge.

Oslo: IKO-Forlaget.

Av INGER MARIE LID,

teolog, førsteamanuensis ved Høgskolen i Oslo og Akershus¹

Trosopplæring for alle? Læring, tro og sårbare unge er redigert av Leif Gunnar Engedal, Tron Fagermoen og Astrid Sandmark, som også er bokens hovedforfattere. Boken er en antologi, som tar utgangspunkt i en utforsking av hva det betyr at trosopplæringen skal være for alle. *Plan for trosopplæring (TOP)* er et grunnlagsdokument gjennom boken, dog uten at noen av kapitlene gir en kritisk lesning av dokumentet som plan-dokument. Antologiens forfattere undersøker i hvilken grad trosopplæringen, slik den konkret gjennomføres, også inkluderer «sårbare unge». Med «sårbare unge» menes «[u]nge som lever i det trosopplæringsplanen omtaler som en *vanskelig hjemmesituasjon*, eller som har *sosiale, psykiske eller kognitive vansker*». Boken avklarer ikke hva som ligger i «vansker», om også for eksempel barn og unge med kognitive funksjonsnedsettelse er inkludert.

Kirken kan aldri ha en annen målsetting enn at trosopplæringen må være rettet mot alle. Det er derfor et stort behov for ny kunnskap, ikke minst på grunn av de siste

årtiers målsetting om likeverd og inkludering både i skole og samfunn. Antologien er strukturert i tre deler med 13 kapitler, inkludert et introduksjonskapittel og et avslutningskapittel som er skrevet av redaktørene. Forfatterne har alle vært del av et forsknings- og fagutviklingsprosjekt støttet av Kirkerådet i Den norske kirke. Det er dermed oppdragsforskning som skal bidra til å styrke kunnskapsgrunnlaget for en trosopplæring som retter seg mot alle barn og unge og deres foreldre og pårørende.

Både studenter og praktikere som arbeider i trosopplæringen, er bokens målgruppe. Kanskje kunne redaktørene også vurdert lærere som en målgruppe. Skolen og grunnutdanningen har noen av de samme utfordringer når det gjelder å legge til rette for deltakelse, som trosopplæringen har, noe som kan åpne for overføringsverdi av forsknings- og fagutviklingsprosjekter. Redaktørene skriver at boken bidrar med «verdifull empirisk forskning som vi håper andre forskere i feltet vil ha nytte av og kunne bygge videre på i nye forskningsprosjekter.» (s. 10). Samtidig erkjenner de at de hadde et mål om å la de unge på institusjon komme til orde selv i empiriske studier, noe som viste seg å være vanskelig å gjennomføre. Derfor er kun ansatte inkludert i studien, leseren får dermed et inntrykk av de unge slik de ses av ansatte.

Syv av bokas kapitler er presentert som «forskning» og fire som «reflek-

1 Anmelder har skrevet doktoravhandling om funksjonshemming og deltakelse med spørsmål om sårbarhet i lys av teologisk antropologi, og arbeider for tiden med et forskningsprosjekt finansiert av Kirkerådet/ trosopplæringsreformen med tittelen «Inkludering og likeverd som målsetting, hvordan er praksis?»

sjon». Kanskje det er tellekantsystemet som har ført til behovet for å kunne registrere og telle vitenskapelige publikasjoner skrevet av vitenskapelig ansatte? Bidragsyterne er i hovedsak fra Det teologiske Menighetsfakultet og Høyskolen Diakonova. Refleksjonskapitlene er skrevet av studenter som presenterer egne masteroppgaver.

Det er ikke mulig å komme inn på alle kapitlene i en relativt sett kort anmeldelse, jeg vil derfor velge ut noen tema som jeg finner særlig interessante å diskutere. Trosopplæring handler om læring. Inspirert av nyere læringsteorier analyseres læring som tilegnelse, deltakelse og kunnskapsdannelse, i noen av kapitlene kalles disse for læringsmetaforer. Denne analytiske nyanseringen av ulike læringsformer blir i bokens kapitler satt inn i en kirkelig kontekst og drøftet i møte med sårbare unges behov.

Tron Fagermoen setter læringsteorien i sammenheng med kirkeforståelse og vurderer de tre læringsformene i lys av tre ekklesiologiske modeller; folkekirken som nådemiddelinstitusjon, som fellesskap og som bevegelse. Fagermoen lar de tre kirkemodellene møte læringsmetaforene og lar fire trosopplæringstyper tre frem i analysen. Disse kaller han katekismekirken, kulturkirken, ritekirken og fellesskapskirken. Sist lar han forståelsen av kirken som bevegelse møte læringsmetaforen «kunnskaping», og får det han kaller «pilgrimskirken». Dette analytiske grepet er produktivt og kan bidra til å styrke analyser av trosopplæringen. Men det er en begrensning ved matrisen at den ikke inneholder et mikronivå hvor den enkelte trosopplærer og barn/unge kan komme til uttrykk.

Deretter presenteres vi for en casestudie av to barneverninstitusjoner og de menighetene ungdommene deltar i. Sandsmark og Kaufman har gjennomført intervju med ansatte i institusjon og i menighet. De drøfter blant annet kirkens stereotype syn på konfirmanten i lys av kirkens diakonale ansvar og viser at unges sårbarhet i stor grad kommer til uttrykk sosialt og gjennom familieforhold og økonomi. På en slik bakgrunn bør kirken gjennomtenke at forventninger om normalitet og sosial vellykkethet kan gjøre det vanskeligere for sårbare unge å delta i konfirmasjonen fordi deres sårbarhet særlig kommer til uttrykk i konfirmantfestens idealisering av familieforhold og krav til god økonomi.

Leseren er nå klar for en mer prinsipiell belysning av sårbarhet som menneskelig vilkår. Det får vi i kapittelet til Engedal, som drøfter sårbarhet innenfor rammen av en teologisk antropologi. Her kritiseres et syn på sårbarhet som problem. Forfatteren viser hvordan sårbarheten er en del av mennesket fra skapelsen av og slik anerkjent av skaperen. Temaet sårbarhet er vanskelig fordi sårbarhet erfares ulikt. Derfor kan det også være vanskelig å dele livets sårbarhet med andre mennesker, som TOP oppfordrer til. I kapittelet vektlegges de relasjonelle aspekt ved sårbarheten. Her savner jeg imidlertid en refleksjon over at sårbarhet også erfares av ansatte. Kan de ansatte bruke av sin egen erfaring av sårbarhet i møte med sårbare unge?

De siste kapitlene omhandler lidelse og erfaringer av vold i nære relasjoner. Dessverre er problemformuleringene som drøftes, formulert slik at det er fare for at forskeren forutsetter det som skal undersøkes. For eksempel ved bruk av termen hvordan: «Hvordan kan en i kirkelig sam-

menheng gi ungdom som bærer på dype sår, muligheten for å forsone seg med sin livshistorie?» (s. 189). Jeg vil mene at dette er for store ambisjoner å ha, å forsone seg med en vanskelig livshistorie krever ofte profesjonell hjelp. Det siste kapittelet har samme type forskningsspørsmål: «hvordan kan en ikkevoldelig forsoningsteologi bygge bro mellom evangeliet og livssituasjonen for ungdom såret av vold i nære relasjoner» (s. 206). Igjen risikerer forfatteren å forutsette at det er mulig å bygge en bro mellom evangeliet og livssituasjonen for ungdom som har opplevd vold i nære relasjoner.

Dette er en av antologiens svakheter. Bokens forfattere ser ut til å ha en stor grad av tillit til hva kirkelig praksis kan bidra med i barn og unges liv. Dermed kan det være en risiko for at de vanskelighetene barn og unge lever i og med, blir undervurdert. Det er grenser for hva barn og unge

skal forventes å forsone seg med, motivert av trosopplæringens ulike aktiviteter. For den som arbeider med trosopplæring, enten som profesjonell ansatt eller frivillig, kan det derfor være viktig å gjennomtenke at man kan håpe å være støttende i samvær med barn og unge, men det er ikke sikkert dette hjelper på deres vanskeligheter i livet.

Antologiens vekslning mellom empiriske, teoretiske og analytiske studier fungerer godt. Slik bidrar boken ikke bare med empiriske studier, men også med nyere teoretisk informerte analyser av læring i kirkelige kontekster, og gir et grunnlag for videre studier. Kommende forskningsprosjekt bør i sterkere grad inkludere barn og unges perspektiv og undersøke hva trosopplæringen kan lære av deres liv og erfaringer. Her vil både forventninger om normalitet og trosopplæringens aktivitetsnivå være interessant å undersøke nærmere i lys av deltakelse for alle som målsetting.